

Datum 04-02-2010

Volgnr. 2009-2010/1

Advies

Videoconferentie: een volwaardig alternatief voor face-to-face contact tussen de jongere en de jeugdrechter?

Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media
Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebeleid

Kinderrechtencommissariaat

Leuvenseweg 86

1000 Brussel

tel.: 02-552 98 00

fax: 02-552 98 01

kinderrechten@vlaamsparlement.be

www.kinderrechten.be

1 Situering

Het Agentschap Jongerenwelzijn onderzoekt of het gebruik van videoconferenties in de Vlaamse gemeenschapsinstellingen mogelijk is bij het contact van een jongere met de jeugdrechter. Via audio- en video telecommunicatie kan men mensen op verschillende locaties met elkaar in contact te brengen voor een gesprek.

Reden voor dit onderzoek zijn de verplaatsingskosten naar de jeugdrechter die te hoog oplopen. In plaats van het heen en weer vervoer van de jongere naar het kabinet van de jeugdrechter zou de jeugdrechter de jongere kunnen horen en zien via een videoconferentie. Het Agentschap Jongerenwelzijn overweegt een proefperiode en heeft aan het Kinderrechtencommissariaat om een advies gevraagd.

Ons advies hebben we vanuit drie invalshoeken opgebouwd. Vooreerst staan we stil bij de nationale regelgeving. Wat zegt de wet over de wijze waarop een jongere voor de rechter moet verschijnen? Vervolgens staan we stil bij de rechtswaARBorgen van minderjarigen bij hun verschijning. Welke rechtswaARBorgen legt de (inter)nationale regelgeving op? En, tenslotte komt de mening van jongeren aan bod. Wat is hun mening over het mogelijk vervangen van face-to-face contact door videoconferenties?

Voor de samenstelling van dit advies hebben we niet enkel schriftelijke bronnen geraadpleegd maar contacteerden we ook experts. De informatie van de jongeren hebben we verkregen via persoonlijke gesprekken.

2 Persoonlijk verschijnen?

Artikel 54 van de Jeugdwet stelt:

- de jongere moet in persoon verschijnen wanneer de jeugdrechter een maatregel oplegt;
- de jeugdrechter kan ten allen tijde bevelen dat de jongere persoonlijk verschijnt.

Daarnaast is er **artikel 37 § 2, 8°** Jeugdwet dat het bezoek door de rechter of de sociale dienst aan de jongere in een instelling regelt wanneer de plaatsing van de jongere een termijn van 15 dagen overschrijdt. En stelt **artikel 74** Jeugdwet dat een geplaatste jongere het recht heeft om tenminste tweemaal per jaar bezoek te ontvangen van de jeugdrechter.

2.1. "Persoonlijk verschijnen"?

Wat betekent "persoonlijke verschijning" in artikel 54 Jeugdwet? Wat is de juiste draagwijdte ervan? "Persoonlijk verschijnen" lijkt in elk geval als doel te hebben dat er een persoonlijk contact tussen de rechter en de jongere is. Maar wordt er ook uitdrukkelijk een face-to-face contact bedoeld? De wet zelf geeft geen definitie, wellicht omdat men bij het opstellen van de tekst geen nieuwe technologie, zoals videoconferenties, voor ogen had.

In essentie gaat "persoonlijk verschijnen" over een persoonlijk contact waarbij het wederzijds horen en zien centraal staat. Een videoconferentie maakt dit horen en zien via technologie mogelijk: de jeugdrechter en de jongere horen en zien elkaar via het scherm en de geluidsbox.

2.2. Persoonlijk contact?

Maar een videoconferentie is niet hetzelfde als wanneer de jongere de instelling verlaat en zich naar de jeugdrechter verplaatst voor een face-to-face contact. We formuleren enkele algemene vragen en bedenkingen.

2.2.1. Technologie beïnvloedt de communicatie

Het gebruik van videoconferenties zou de aard van het contact en de communicatie tussen de jongeren en de jeugdrechter kunnen beïnvloeden. Daarom is het nodig om naast de praktische voordelen ook de mogelijke neveneffecten op communicatief vlak goed in te schatten. We denken hierbij aan volgende aspecten:

- Niet elke jongere is even taalvaardig. Bij face-to-face contact is er hoe dan ook meer ruimte voor lichaamstaal en non-verbale communicatie. Als de jongere fysiek aanwezig is, krijgt de jeugdrechter mogelijk een vollediger beeld van de jongere. De jeugdrechter ziet hoe de jongere non-verbaal reageert op zijn vragen of op de informatie. De jeugdrechter merkt bijvoorbeeld ook goed hoe de jongere op de andere partijen reageert.
- Je goed voelen bij een bepaalde vorm van communicatie is sterk persoonsgebonden. Als voor de ene jongere schermcontact geen probleem is, betekent dat niet dat het voor een andere jongere ook zo is.
- Bij face-to-face contact ondersteunt de gelaatsuitdrukking de communicatie, maar bij videoconferentie vertroebelt het scherm de mimiek. Algemeen wordt als nadeel bij videoconferentie aangegeven dat het floue oogcontact een sterke weerslag heeft op de persoonlijke beleving van het contact.
- Mogelijks vraagt het inzetten van nieuwe technologie om extra duiding bij de aard en de finaliteit van het contact tussen rechter en jongere. Contact tussen een jongere en de rechter gebeurt in een hiërarchische context. Een nieuw communicatiemiddel inzetten lokt reflectie uit over de fundamentele vragen. Waartoe dient het contact? Wat is belangrijk voor jeugdrechter en jongere? Welke communicatie is hiervoor best geschikt?

2.2.2. Aandacht voor de persoonlijkheid en maturiteit van de jongere

Als de jeugdrechter een beslissing neemt, gebeurt dat onder meer op basis van verschillende afwegingscriteria zoals de leefomgeving van de jongere, de ernst van de feiten, de vroegere maatregelen, de veiligheid van de jongere en de openbare veiligheid. Daarnaast zijn ook de persoonlijkheid en de maturiteitsgraad van de jongere belangrijke richtsnoeren voor de beslissing van de jeugdrechter.¹ Via contact heeft een jeugdrechter de mogelijkheid om de persoonlijkheid van de jongere te leren kennen.

Contact via videoconferentie verloopt echter niet hetzelfde als face-to-face contact. Een cruciale vraag is dus of de jongere via videoconferentie zijn persoonlijkheid voldoende kan doen spreken.

¹ Artikel 37, § 1 Jeugdwet (MOF-zaken) bepaalt expliciet het volgende: "Om de beslissing (...), houdt de jeugdrechtbank rekening met de volgende factoren: 1° de persoonlijkheid en de maturiteitsgraad van de betrokkene; 2° zijn leefomgeving; 3° de ernst van de feiten, de omstandigheden waarin zij zijn gepleegd, de schade en de gevolgen voor het slachtoffer; 4° de vroegere maatregelen die ten aanzien van de betrokkene werden genomen, en diens gedrag gedurende de uitvoering ervan; 5° de veiligheid van de betrokkene; 6° de openbare veiligheid. Er wordt tevens rekening gehouden met de mate waarin de behandelingswijzen, de opvoedingsprogramma's of enige andere middelen daartoe beschikbaar zijn, alsmede met het voordeel dat de betrokkene daaruit zou kunnen putten."

2.2.3. In de praktijk blijken jongeren ook baat te hebben bij andere aspecten dan enkel het horen en zien door de jeugdrechter.

Een bezoek aan de jeugdrechter doorbreekt de dagelijkse routine. De jongere kan de instelling even verlaten en komt in contact met de samenleving, hoe klein dit contact ook is. Het is een “verzetje”.

Een videoconferentie doorbreekt het instellingsleven veel minder.

Daarnaast is er de autoriteit die de mogelijkheid biedt voor een apart contact tussen de jongere en de begeleider. De tijd in de auto blijkt vaak nuttig voor vragen, reflectie en nazorg. Wat staat me te wachten bij de jeugdrechter? Waar moet ik me aan houden en wat zijn mijn rechten? Tijdens de terugrit is er begeleidingsruimte voor toelichting en hulp bij de verwerking van de beslissing. Is dit apart begeleidingscontact ook bij een videoconferentie mogelijk?

Kortom, videoconferenties kunnen een meerwaarde bieden voor het contact tussen de jongere en de jeugdrechter wanneer het schermcontact voor de jongere geen probleem vormt en het de afstemming tussen de opgelegde maatregel en de persoonlijkheid van de jongere bevordert. Het face-to-face contact tussen jongeren en jeugdrechter volledig door contact via videoconferentie vervangen, lijkt ons te verregaand. Face-to-face contact kan op een zinvolle manier met videoconferenties worden aangevuld. Een mix van verschillende communicatiemiddelen kan immers contact bevorderen en bijvoorbeeld vermijden dat een verlengingsmaatregel enkel via een brief aan de jongeren wordt meegedeeld.

3 Rechtswaarborgen

Hoe vertalen we de rechtswaarborgen naar de praktische organisatie van videoconferenties? We toetsen het contact tussen jongeren en rechter via videoconferentie aan verschillende rechtswaarborgen.

Deze rechtswaarborgen vinden we terug in volgende internationale standaarden:

- het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind: afgekort IVRK;
- de General Comment nr. 10 en General Comment nr. 12 van het Comité voor de Rechten van het Kind: afgekort GC 10 en GC 12;
- de VN-Resolutie 40/33 van 29 november 1985 betreffende “Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice”: afgekort Beijing Rules;
- de VN-Resolutie 45/113 van 14 december 1990 ‘Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty’: afgekort Havana Rules;
- de aanbeveling van de Raad van Europa van 5 november 2008 on the European Rules for juvenile offenders subject to sanctions or measures: afgekort ERJ;
- de VN-Resolutie 1997/30 van 21 juli 1997 ‘Guidelines for action on children in the criminal justice system’: afgekort de Vienna Guidelines.

3.1. Non-discriminatie

Kinderen hebben recht op bescherming tegen elke vorm van discriminatie.² Ook *'children in conflict with the law'* hebben recht op een gelijke behandeling.³ Als een sanctie of maatregel wordt opgelegd en uitgevoerd mag er geen discriminatie zijn op basis van ras, huidskleur, geslacht, leeftijd, taal, godsdienst, nationaliteit, politieke of andere opvattingen, culturele overtuigingen of praktijken, vermogen, afkomst of familiestatus, etnische of sociale herkomst, en handicap of welke grond ook.⁴

Als een jongere via een videoconferentie met de rechter contact heeft, moet hij over dezelfde rechtswaarborgen beschikken als de jongere die face-to-face voor de jeugdrechter komt.

Jongeren in de gemeenschapsinstelling en jongeren in Everberg hebben dezelfde rechtswaarborgen. Maar, afhankelijk van waar de jongere wordt geplaatst, neemt een andere overheid de vervoerskosten van de jongere op zich. Voor een jongere in Everberg betaalt de federale overheid. Voor een plaatsing in een gemeenschapsinstelling het Agentschap Jongerenwelzijn.⁵ Als videoconferenties eenzijdig vanuit een besparingslogica door het Agentschap Jongerenwelzijn worden opgelegd, vrezende we voor een verschil in behandeling op het vlak van rechtswaarborgen tussen de jongeren in een gemeenschapsinstelling en de jongeren die in Everberg verblijven.

3.2. Het belang van het kind

Met de organisatie van videoconferenties wil het Agentschap Jongerenwelzijn een economische besparingsbijdrage leveren. Videoconferenties drukken immers de vervoersonkosten en leveren zo een bijdrage aan het economisch belang. In 2008 bv. diende één politiezone 1500 manuren bij het Agentschap Jongerenwelzijn in.

Maar bij maatregelen betreffende kinderen zijn het de belangen van het kind die de eerste overweging vormen.⁶ Als een maatregel wordt opgelegd en uitgevoerd, is de eerste bekommernis *"the best interests of the juvenile offender"*. "Best interest" impliceert het bevorderen van de sociale integratie van de jongere, aldus de Raad van Europa.⁷

Het is dus noodzakelijk om de meerwaarde van videoconferenties voor het belang van de jongere aan te tonen. Vanuit de Raad van Europa kunnen we stellen dat in de eerste plaats moet worden aangetoond dat videoconferenties een meerwaarde betekenen voor de sociale integratie van de jongeren.

² IVRK art.2 en BUPO, art. 24.

³ GC 10, paragraaf 6.

⁴ ERJ, art.11.

⁵ Het Besluit Bijzondere Jeugdbijstand stelt dat de sociale dienst bij de jeugdrechtbank bevoegd is voor de overbrenging van de jongere, tenzij het om pedagogische redenen of om veiligheidsredenen niet aangewezen is. Volgens het Samenwerkingsakkoord inzake Everberg staat de federale staat in voor de overbrenging van de jongeren van en naar het centrum (art. 5 SA Everberg).

⁶ IVRK, art.3.

⁷ ERJ, art.5.

3.3. Respect voor de mening van het kind

Het kind dat in staat is zijn eigen mening te vormen, heeft het recht die mening te uiten in alle aangelegenheden die het kind betreffen.⁸ Dit geldt in alle fasen van het jeugdrechtssysteem, ook bij de uitvoering van de maatregel.⁹

Hoe voelt de individuele jongere zich tijdens de videoconferentie? Is hij belemmerd om zijn mening vrij te uiten? Verschijnt hij liever face-to-face voor de jeugdrechter? Waar heeft de jongere nood aan om zich tijdens de videoconferentie veilig te voelen?

Het is noodzakelijk om met de mening van het kind, zowel op groepsniveau als op individueel niveau rekening te houden.

3.4. Informatie

Minderjarigen hebben recht op informatie om te begrijpen hoe de instelling werkt, wat de doelstellingen en de methodes zijn, wat het reglement zegt, hoe de tuchtprocedures werken, kortom: wat hun rechten en plichten zijn.¹⁰

Vooraleer de jongere aan de videoconferentie deelneemt, moet hij weten hoe het werkt, wat de bedoeling is en welke rechten hij daarbij heeft. Als de jongere zijn deelname aan de videoconferentie in vraag wil stellen, dan moet hij daarvan op de hoogte zijn. Ook over het klachtrecht moet elke jongere grondig worden geïnformeerd. Daar hoort klacht over de wijze waarop de videoconferentie verloopt ook bij.

3.5. Eerbiedwaardige en menselijke behandeling

Kinderen hebben recht op bescherming tegen alle vormen van lichamelijk en geestelijk geweld, letsels of misbruik, lichamelijke of geestelijke verwaarlozing of nalatige behandeling, mishandeling of exploitatie, met inbegrip van seksueel misbruik. Ook 'institutioneel' geweld, zoals het mentaal lijden omwille van de opsluiting op zich, valt daaronder.

Het recht op een eerbiedwaardige en menselijke behandeling gaat verder dan enkel het recht op bescherming. Maatregelen moeten ook rekening houden met leeftijdspecifieke noden van kinderen, moeten het welzijn van kinderen aanmoedigen en ervoor zorgen dat geweld wordt voorkomen.¹¹

Gemeenschapsinstellingen hebben geen bijzondere inspectie. Wel bepaalt het Decreet Bijzondere Jeugdbijstand dat de consulent van de sociale dienst de geplaatste jongere bezoekt. Ook de Jeugdwet legt een bezoek op door de rechter of de sociale dienst wanneer de plaatsing 15 dagen overschrijdt.¹²

Dit bezoek van de rechter of de consulent zou ook een mogelijkheid kunnen bieden tot een onafhankelijke controle. Weliswaar is het niet duidelijk of en hoe dit in de praktijk gebeurt.

Omwille van de mogelijkheid tot onafhankelijk toezicht op de eerbiedwaardige behandeling van de jongeren, pleiten we ervoor dat face-to-face contact tussen de rechter en de jongere zeker moet blijven bestaan.

⁸ IVRK, art.12.

⁹ GC 10, paragraaf 44 en ERJ, art. 13.

¹⁰ Havana Rules, art.25.

¹¹ IVRK, art.37.

¹² Jeugdwet, art.37.

Het biedt aan de jongere garantie op controle van een menswaardige behandeling. Videoconferenties kunnen zo'n controle minder garanderen.

3.6. Juridische bijstand

Iedere minderjarige die van zijn vrijheid is beroofd, heeft het recht onmiddellijk over juridische en andere passende bijstand te beschikken.¹³ De jongere moet op een eerlijke behandeling door een onafhankelijke en onpartijdige autoriteit of rechterlijke instantie kunnen rekenen. Een rechtsdeskundige moet aanwezig zijn. Ook zijn ouders of wettige voogden moeten present zijn, tenzij hun aanwezigheid het belang van het kind schaadt.¹⁴

Jongeren en hun ouders of voogden hebben ook recht op juridisch advies en juridische bijstand in alle aangelegenheden die betrekking hebben op het opleggen en de uitvoering van de maatregel.¹⁵ Deze bijstand wordt gratis aangeboden door de staat, wanneer de belangen van de rechtspleging dit vereisen.¹⁶

Artikel 24 van het Decreet Rechtspositie geeft aan de minderjarige het recht op een vertrouwenspersoon die hij zelf aanduidt.

Tijdens de videoconferentie moet er een juridisch raadgever of een vertrouwenspersoon aanwezig kunnen zijn.¹⁷ Dit geldt ook voor ouders of wettige voogden, tenzij dit strijdig is met het belang van de minderjarige.

Naast de verdediging van de minderjarige, ziet de juridische raadgever tijdens de videoconferentie ook toe op de naleving van de rechtswaarborgen.

3.7. Recht op een tolk

Als een kind de taal niet verstaat of spreekt, heeft het recht op kosteloze bijstand van een tolk.¹⁸ Deze bijstand moet beschikbaar zijn in alle fasen van het jeugdrechtssysteem. Het is bovendien van belang dat de tolk opgeleid is om met kinderen te werken.¹⁹ Minderjarigen die van hun vrijheid zijn beroofd en die de taal van het personeel van de strafinstelling niet beheersen, hebben, indien nodig, recht op de kosteloze diensten van een tolk, in het bijzonder tijdens de strafprocedure.²⁰

Voor jongeren die het Nederlands niet beheersen is er tijdens de videoconferentie gratis bijstand door een tolk nodig. Deze bijstand is een recht van de jongere.²¹ Omwille van de noodzaak van vlotte communicatie lijkt het ons praktisch gezien noodzakelijk dat de jongere en de tolk op dezelfde locatie zijn.

3.8. Recht op privacy, verbod op identificatie en vertrouwelijkheid van het dossier

Ieder kind dat wordt verdacht van, vervolgd wegens of veroordeeld omwille van het begaan van een strafbaar feit heeft in alle stadia van de rechtsgang recht op

¹³ IVRK, art. 37 en art. 40.

¹⁴ IVRK, art. 40.

¹⁵ ERJ, art. 120.1 en PPDI, principe 17 en Vienna Guidelines, art. 16.

¹⁶ ERJ, art. 120/3.

¹⁷ Wat impliceert dat ook zij bijkomende kosten zullen maken.

¹⁸ IVRK, art. 40.

¹⁹ GC 10, paragraaf 62.

²⁰ Havana Rules, art. 6 en PPDI, principe 14.

²¹ IVRK, art. 40.

eerbiediging van zijn privéleven.²² Dit betekent: vanaf het eerste contact met de politie tot op het moment van de vrijlating.²³

Geen enkele informatie die tot de identificatie van de dader kan leiden, mag worden gepubliceerd of openbaar gemaakt worden.²⁴ Deze informatie moet door beroepskrachten betrokken bij de uitvoering in hun contact met derden vertrouwelijk worden behandeld.²⁵

Deze bescherming geldt ook voor de familie van de jongere: hun identiteit mag niet kenbaar gemaakt worden aan iemand die hier niet legaal toe gemachtigd is.²⁶

De dossiers moeten strikt vertrouwelijk bewaard worden. Ze zijn niet toegankelijk voor derden, tenzij voor diegene die rechtstreeks betrokken is bij het onderzoek, verantwoordelijk is voor de toewijzing en de beslissing van de zaak²⁷ of voor een andere gemachtigde persoon (waaronder bijvoorbeeld onderzoekers).²⁸

Dossiers van minderjarige daders mogen niet gebruikt worden in een latere procedure voor volwassenen waarbij men voor andere feiten wordt vervolgd²⁹ of om dergelijke veroordelingen te vergemakkelijken.³⁰

Dit alles roept vragen op. Wat gebeurt er met het beeldmateriaal bij videoconferenties? Worden de beelden opgenomen? Waar en hoe lang worden de opnames bewaard? Wie krijgt toegang tot het beeldmateriaal? Welk (technisch) personeel zal tijdens de videoconferentie aanwezig zijn? Kan de jongere bij technisch personeel ook op beroepsgeheim rekenen?

We pleiten er voor om het beeldmateriaal van de videoconferentie niet op te nemen en alle mogelijke rechtswaarborgen voor privacy, verbod op identificatie en vertrouwelijkheid van dossier en persoonsgegevens te respecteren. Gaat men in het belang van het kind toch over tot opname, dan moet dit wettelijk geregeld worden. Artikel 91bis tot 101 in Wetboek van Strafvordering kunnen dan als inspiratie dienen. Deze artikelen regelen het audiovisueel verhoor van minderjarigen door de politie.

4 Evaluatie noodzakelijk

Videoconferenties zullen als een proefproject in de gemeenschapsinstellingen van start gaan. De evaluatie bij het einde van het proefproject mag zich niet tot de financiële kosten-baten-analyse beperken. De evaluatie moet ook de concrete praktijkervaring aftoetsen aan het respect voor de rechten van de jongeren. Bij de evaluatie is de participatie van de jongeren zelf noodzakelijk.³¹

Gedetailleerde gegevensverzameling over zowel het concrete gebruik van de videoconferenties als het respect voor de rechten van de minderjarige tijdens de videoconferentie kan helpen om de verschillen met de face-to-face contacten bloot te leggen.

²² IVRK, art. 40.

²³ GC 10, paragraaf 64 en ERJ, art. 16 en Beijing Rules, art. 8/1.

²⁴ GC 10, paragraaf 64 en Beijing Rules, art. 8/2.

²⁵ IVRK, art. 16 en GC 10, paragraaf 66.

²⁶ ERJ, art. 16.

²⁷ GC 10, paragraaf 66.

²⁸ Beijing Rules, art. 21/1 (met de commentaar).

²⁹ Beijing Rules, art. 21, GC 10, paragraaf 66.

³⁰ GC 10, para 66.

³¹ IVRK, art. 12.

Tenslotte vragen we om ook de technische aspecten, zoals bijvoorbeeld de positie van de camera's en de veiligheidsgaranties bij het gebruik van videoconferenties grondig te evalueren. Komt bv. de volledige ruimte in beeld of is het enkel een close-up van de minderjarige.

5 Wat vertellen de jongeren zelf?

En de jongeren zelf? Hoe staan zij tegenover het idee van videoconferentie? Hoe verloopt hun huidige face-to-face contact met de jeugdrechter?

Om dit te weten hebben we eind 2009 met 24 jongeren in de gemeenschapsinstelling een gesprek gehad. Ook met de directie hadden we een gesprek.

5.1. Contact met de jeugdrechter

De meningen van de jongeren over het contact met de jeugdrechter zijn verdeeld. Sommige jongeren spreken van een goede "persoonlijke verschijning" voor de jeugdrechter. Ze hadden een goed contact. De jeugdrechter had begrip voor hun situatie. De getroffen maatregel was rechtvaardig. Naast de persoonlijk verschijning had de jeugdrechter hen ook in zijn kabinet ontvangen. Andere jongeren zien de jeugdrechter liever niet. Sommigen staan er onverschillig tegenover. Ze hadden weinig kans om hun daden toe te lichten. De jeugdrechter had, volgens hen, toch al een oordeel.

Qua duur varieerde hun verschijning tussen vijf en twintig minuten. Vooraf brengen ze meestal heel wat uren in de wachtzaal door.

Voor de verplaatsing van de jongeren naar de jeugdrechtbank beschikken de gemeenschapsinstellingen over eigen wagens. De jongere wordt door zijn begeleider vergezeld.

5.2. Videoconferenties

Of de "persoonlijke verschijning" voor de jeugdrechter nu goed of minder goed was verlopen, geen enkele jongere reageerde enthousiast op het idee van videoconferenties. We noteerden volgende reacties:

- "Positief zou zijn dat ik niet zo lang meer moet wachten. Negatief is dat het me nog meer het gevoel zou geven dat alles al vooraf beslist is en ik dus hier moet blijven."
- "Ik heb liever persoonlijk contact en ik kom ook nog eens buiten de muren."
- "Hoe minder ik de jeugdrechter zie, hoe beter. Ik geef nog liever mijn schriftelijk akkoord dan hem op een scherm zien."
- "Videoconferentie zou ik nog erger vinden. Veel te onpersoonlijk. 'k Zou me nog meer een nummer voelen."
- "Ik ben er geen voorstander van. Ik moet de reactie van de andere goed kunnen zien."
- "Liever niet want ik wil me goed kunnen voorbereiden."

Alhoewel verschillende jongeren melden dat hun persoonlijke verschijning voor hun jeugdrechter niet ideaal is verlopen, geven ze toch eerder de voorkeur aan het face-to-face contact met de jeugdrechter dan aan een videoconferentie.

6 Advies Kinderrechtencommissariaat

Het Agentschap Jongerenwelzijn overweegt om de “persoonlijk verschijning” van jongeren voor de jeugdrechter door videoconferenties te laten vervangen. Jongeren in gemeenschapsinstellingen zouden niet meer via face-to-face contact voor de jeugdrechter verschijnen maar via een videoconferentie.

In voorliggend advies gaan we in op de wenselijkheid van videoconferenties.

— “Persoonlijke verschijning” is meer dan enkel horen en zien

We pleiten voor een ruime interpretatie van het begrip “persoonlijke verschijning” in artikel 54 van de Jeugdwet. Juridisch technisch blijken videoconferenties inderdaad mogelijk. De Jeugdwet definieert “persoonlijke verschijning” immers niet. Enkel audio- en videocontact blijkt dus mogelijk.

Voorbij het juridisch-technische antwoord, ligt de vraag naar wat het gebruik van videoconferenties kan betekenen voor de relatie tussen de jeugdrechter en de jongere. Tenslotte moet de jeugdrechter de getroffen maatregel o.a. baseren op de persoonlijkheid van de jongere.

We zijn ervan overtuigd dat videoconferenties in vergelijking met een face-to-face contact een verlies met zich kan meebrengen. Face-to-face contact laat meer ruimte voor lichaamstaal, non-verbale communicatie, gelaatsuitdrukking en oogcontact. Jongeren kunnen mogelijks hun persoonlijkheid meer doen spreken. De jeugdrechter heeft meer kans om in zijn beoordeling de persoonlijkheid van de jongere te laten meespelen.

Jongeren zelf associëren videoconferenties met “onpersoonlijk”. Alhoewel de jongeren het huidige face-to-face contact niet als optimaal omschrijven, zouden videoconferenties het contact nog minder ten goede komen. Ze zouden zich “nog meer een nummer” voelen.

— Rechtswaarborgen

Mochten de gemeenschapsinstellingen videoconferenties organiseren, dan vragen we vanuit het IVRK en andere relevante (inter)nationale regelgeving respect voor het belang van het kind, non-discriminatie en respect voor de mening van het kind. Het recht van de jongere op informatie, juridische bijstand en een tolk, het recht op bescherming van de privacy en het recht op een eerbiedwaardige en menselijke behandeling mogen niet in het gedrang komen.

— Evaluatie

Het lijkt evident dat een proefperiode afgerond wordt door een grondige evaluatie van het project. De praktijkervaring moet afgetoetst worden aan de rechtswaarborgen van de jongeren. Jongeren moeten zelf aan de evaluatie kunnen deelnemen. Daarnaast moet de evaluatie ook oog hebben voor de technische aspecten (bv. beeld en geluidskwaliteit).

— Conclusie

Het Kinderrechtencommissariaat juicht de organisatie van videoconferenties niet onmiddellijk toe. Tijdens de persoonlijke verschijning neemt de rechter immers beslissingen die tekenend zijn voor het (verdere) leven van de jongere. Face-to-face contact is op zo'n moment meer op zijn plaats dan een onpersoonlijk audio- en videocontact.

Mochten de gemeenschapsinstellingen toch doorgaan met deze plannen, dan hopen we dat de meerwaarde voor het belang van minderjarigen wordt aangetoond, dat de rechtswaarborgen voor de jongeren gegarandeerd zijn, dat de videoconferenties nooit de face-to-face contacten volledig vervangen maar enkel als aanvulling bestaan en dat het project na een proefperiode geëvalueerd wordt.